

Filozofija i globalizacija

Uz temu

Globalizacija je jedan od najraširenijih recentnih kulturnih, društvenih, ekonomskih, političkih fenomena koji obilježava diskurs humanističkih i društvenih znanosti na početku trećeg tisućljeća, nove epohe obilježene završetkom staroga i nastajanja novoga još-ne-definiranoga svijeta. Radi se dakle o novoj, još neustrojenoj epohi koja pruža izazove i u kojoj se otvara prostor za nove teorijske paradigme što pokušavaju definirati novi svijet u nastajanju: teorija svjetskog sustava, liberalna demokracija kao *eshaton* kraja povijesti, katastrofične paradigme ekološke i populacijske kataklizme, sudar civilizacija, teorija multikulturalizma, bioetika, teorija globalizacije...

Poput spomenutih pojmova i fenomena što obilježuju aktualnu epohu, i pojam *globalizacije* ušao je u široku uporabu relativno nedavno; sve do pred kraj XX. st. riječi 'globalan', 'globalnost', 'globalizacija' i 'globalizam', kao i pojmovi 'globalno tržište' ili 'globalna ekologija' bili su uistinu nepoznati, a u raspravama o svjetskim pitanjima znatno više su se rabile izvedenice 'međunarodnih', nego 'globalnih' odnosa. Recentna popularnost novoga pojma rezultirala je njegovim brojnim protuslovnim definicijama. Dok u normativnom smislu neki globalizaciju povezuju s napretkom, prosperitetom i mirom, drugi je pak doživljuju kao nazadovanje, katastrofu i propast. Glede određenja globalizacije nitko nije indiferentan, a mnogi su zbunjeni. Ono što je zajedničko i nesporno u svim definicijama jest stav da je globalizacija proces gospodarskog, socijalnog, kulturnog i političkog djelovanja koje nadmašuje granice nacionalnih država te se odnosi na svijet kao jedinstvenu cjelinu. U tome se kontekstu ističe multidimenzionalnost globalizacijskih procesa: istodobno djelovanje ekonomskih, političkih, ekoloških, kulturnih i komunikacijskih čimbenika na razini svjetskoga sustava. Globalizacija je, dakle, složen i protuslovan proces izgradnje svijeta kao cjeline stvaranjem globalnih institucionalnih struktura i globalnih kulturnih oblika koji su ili proizvedeni globalno dostupnim sredstvima ili njima transformirani. Očituje se kao a) *gospodarsko-tržišno ujedinjenje svijeta* s uniformiranim obrascima proizvodnje i potrošnje; b) *demokratsko ujedinjenje svijeta* na temelju postojanja zajedničkih interesa čovječanstva, kao što su jednakost, zaštita ljudskih prava, vladavina prava, pluralizam, mir i sigurnost, te c) *moralno ujedinjenje svijeta* oko nekih središnjih humanističkih vrijednosti bitnih za održivi razvoj čovječanstva.

Globalizam je srodan pojam koji se često spominje i kao inačica globalizaciji. Međutim dok pojam 'globalizacija' imenuje fenomen, objektivno nastalo, »vrijednosno neutralno« stanje i proces, 'globalizam', kao i svi –izmi, ima prije svega subjektivnu, voluntarističku, ideologijsku konotaciju te predstavlja stav, nauk i ideologiju koja promiče načelo međuzavisnosti i jedinstva čitava svijeta, svih naroda i država na račun nacionalnog i državnog partikularizma. Za razliku od srodnih pojmova 'kozmpolitizma', koji naglasak stavlja na kulturni identitet prednacionalnog »građanina svijeta«, i 'internacionalizma', koji zastupa ideologiju revolucionarnog »bratstva« među narodima, ide-

ja globalizma temelji se na postnacionalnom gospodarskom, informatičkom i interkulturalnom planetarnom povezivanju i međuzavisnosti.

Činjenica je da se kao odgovor javljaju i različiti ideološki pokreti otpora protiv procesa globalizacije, čega su izraz i silovite i destruktivne masovne demonstracije u različitim dijelovima svijeta. Oni se dijagnosticiraju kao crni, zeleni i crveni protekcionizam. Crni protekcionizam zaklinje se na tradicionalne vrijednosti nacionalne države, a istodobno potiče neoliberalnu gospodarsku dinamiku koja ukida te konzervativne vrijednosti. Zeleni protekcionisti ističu se antimodernizmom koji proturječi globalitetu ekološke krize, te strahom da će skupa s nacionalnom državom izgubiti proračunska sredstva politike zaštite okoliša. Crveni protekcionisti s utopistički zaslijepljenom upornošću uzimaju globalizaciju kao razlog za marksističko uskrснуće klasne borbe.

Ako je vjerovati nekima da globalizacija nije obuhvatni proces preobrazbe, nego proces prijelaza u globalno društvo, početak globalnog razdoblja, postavlja se pitanje postoji li uopće globalizaciji poželjna alternativa.

Neosporna višedimenzionalnost pojma i fenomena globalizacije upućuje na potrebu njezina interdisciplinarnog razmatranja, ali prije svega, kao *conditio sine qua non*, i njezina filozofskog promišljanja. Globalizacijski procesi višestruko su već ovladali svijetom, presudno određivši ustroj nove epohe, stoga Minervina sova nema više što čekati...

Filozofija u globalizacijskom kontekstu, prije svega ima zadaću da konceptualizira i diferencira različite dimenzije zamršenih i složenih globalizacijskih procesa i problema, da izvrši odgovarajuću pojmovnu raščlambu, izdiferencira pristupe globalizaciji, kao i njezine dimenzije te daje odgovarajuću prosudbu njezinih normativnih aspekata. Globalizaciju liberalne ekonomije treba pratiti jasna konceptualna analiza i normativni zahtjev za *globalizacijom odgovornosti* u nakani da se zaštiti globalna budućnost čovječanstva i globalna javna dobra (od pitke vode, do čistog okoliša i ozonskog omotača, od bogatstva prirodnih vrsta do raznovrsnih kultura) kao i da se prokažu socijalne zamke što proizlaze iz ideologije aktualna neo-liberalnog globalizma koju promiču korporacije i diktat neograničena tržišta.

Upravo u tome smislu pruža se mogućnost filozofiji i njezinim temeljnim granama i disciplinama, kao što su socijalna i politička filozofija, i poglavito etika, dakako i bioetika, da zajedno s empirijskim društvenim znanostima, ali i prirodnim i tehničkom znanostima, dakle interdisciplinarno i transdisciplinarno porade na izgradnji navlastite individualne i društvene svijesti i savjesti, ne samo glede etičkih implikacija globalizacije nego i odgovarajućih spoznajnih i metodoloških pitanja.

Iz tih se razloga filozofska i interdisciplinarna međunarodna znanstvena manifestacija *Dani Frane Petrića* pokazala kao idealni forum za to da se, u skladu s njezinom brižljivo njegovanom tradicijom interdisciplinarnosti i pluri-perspektivnosti, pristupi promišljanju odnosa filozofije i globalizacije. Stoga je, u okviru *17. dana Frane Petrića*, od 21. do 24. rujna 2008. godine, održan međunarodni simpozij pod naslovom »Filozofija i globalizacija«. Na njega su pozvani – i u velikom broju se odazvali – filozofi, etičari, bioetičari, teolozi, ali i stručnjaci iz područja ostalih humanističkih, društvenih, prirodnih i tehničkih znanosti: sociolozi, politolozi, ekonomisti, kulturolozi, fizičari, biolozi, klimatolozi, tehnolozi i sl., iz zemlje i svijeta, da se upuste u promišljanje i kreativnu raspravu o ovom važnom, možda i najvažnijem problemu i fenomenu što oblikuje okružje naših individualnih i socijalnih života.

Međunarodna znanstvena manifestacija *Dani Frane Petrića*, od svojih početaka promovira interdisciplinarni i pluriperspektivni pristup – umjesto disciplinarno usmjerena i ideološki i svjetonazorno ekskluzivističkog motrišta – te na taj način, kao i ostale konferencije Hrvatskog filozofskog društva, smišljeno stvara plodno tlo za kreativan i tolerantan dijalog različitih znanosti, disciplina i svjetonazora. Nikada, naime, *Dani Frane Petrića* nisu bili isključivo filozofski skup, a pogotovo ne filozofski skup jedne orijentacije: marksističke, kršćanske, hajdegerijanske, analitičke... Od početka na njemu, uz filozofe različitih usmjerenja, sudjeluju znanstvenici raznih profila iz područja društvenih, humanističkih, prirodnih i tehničkih znanosti, teolozi i umjetnici itd., jednom riječju sustvaratelji duhovnog *kosmosa* – što na pravi način korespondira s habitusom znamenitoga creskog polihistora čijim se imenom diči ova manifestacija.

U skladu sa stvorenim interdisciplinarnim i pluriperspektivnim okruženjem i na ovom simpoziju o odnosu filozofije i globalizacije predstavljeno je osamdesetdevet priopćenja, koja su u plenarnoj sesiji i tri sekcije izložili sudionici iz 15 zemalja: *Bosne i Hercegovine, Bugarske, Finske, Francuske, Italije, Koreje, Litve, Mađarske, Makedonije, Njemačke, Poljske, Slovenije, Srbije, Španjolske i Hrvatske.*

U ovome tematu objavljujemo izbor od deset radova na hrvatskom jeziku nastalih na temelju priopćenja sa spomenutog skupa. Još ćemo nekoliko radova objaviti kao studije u jednom od sljedećih brojeva *Filozofskih istraživanja*, dok za časopis *Synthesis philosophica* pripremamo još jedan izbor radova s istoga skupa, na engleskom i njemačkom jeziku. I konačno, širi izbor radova uskoro će biti objavljen u višejezičnom zborniku pod naslovom *Filozofija i globalizacija*, u nakladi Hrvatskog filozofskog društva.

Mislav Kukoč